

Poezia română post-2000. Două debuturi remarcabile

Radu VANCU

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Departamentul de Studii Romane
“Lucian Blaga” University of Sibiu, Department of Romance Studies
Personal e-mail: rvancu@gmail.com

Romanian Poetry post-2000. Two Remarkable Debuts

The present article is the beginning of a series of critical studies which aim at building a comprehensive panorama of situation of contemporary Romanian poetry - more precisely, of the works of the youngest active poets, who have made their debut in the last decade. This first episode takes into account the debuts of two most interesting poets, Roxana Cotruș and Paula Erizanu, who share a common interest in the trauma of their biographies - but, while the former poet remains strictly a private poet, the latter is also interested in the public traumas of her nation (namely the Republic of Moldova).

Keywords: contemporary Romanian poetry, post-biographism, Roxana Cotruș, Paula Erizanu

Un debut personist-confesiv. Și remarcabil

Gădesc admirabil și de neînțeles felul în care apar mereu, cu o anumită periodicitate, tineri care cred nesmintit în literatură. Spun „cu o anumită periodicitate”, fiindcă pare decelabilă o anumită frecvență a tectonicii debuturilor: între 1991 și 1994 au debutat grupat marii nouzeciști, de la Panța la Nimigean și Es. Pop; între 2001 și 2004 au debutat aproape toți douămiiștii de vârf; iar din 2011-12 încoace asistăm la o nouă ecloziune a unor debutanți care iau din nou literatura pe cont propriu. Roxana Cotruș, cu ce are ea mai bun în volumașul ei de început, îmi pare a fi unul dintre aceștia.

Dar nu despre sinusoida marilor debuturi și periodicitatea ei vreau să discutăm în cele câteva fraze de mai jos – ci despre ceea ce contează cu adevărat, anume credința aceasta bizară și fanatică în literatură.

Mi se pare, cum spuneam, admirabil și de neînțeles cum de nu conțesc să apară oameni pentru care literatura e Nordul absolut. Oameni convinși că, indiferent cât haos, indiferent câtă entropie e în viața lor, literatura poate face din ea kosmos. Că îi va pune, cum promit literatura motivațională și religiile, în ordine. Oameni care să fie în literatură ca în religie s-au mai văzut – și n-au sfârșit-o neapărat bine; însă oameni care să creadă în adevărul literaturii precum contemporanii noștri în literatura motivațională – adică fără sminteală și fără fisură – abia aceasta e cu adevărat remarcabil.

Roxana Cotruș, o spun din capul locului, o astfel de credință are. Pentru ea literatura poate pune în ordine orice iregularitate, orice dezordine, orice cataclism. Sigur că, strict personal, mă atinge puternic detaliul că, în poezia ei, cataclismul fundamental e spânzurarea tatălui; dar genul acesta de credință în literatură nu are cum să nu te emoționeze indiferent de trauma sau

iregularitatea pe care se aplică. Chiar dacă trauma din poezia ei nu ar fi fost groaznic de izomorfă cu a mea, tot m-ar fi mișcat intensitatea credinței ei în poezie, naivitatea înțeleaptă și admirabilă cu care *știe* că poezia o va pune în ordine, încăpățănarea de a da *crede* că fantasma poeziei are mai multă substanță decât realul.

Ei bine, tocmai această *credință* și această *știință*, altfel atât de rare, mă fac să am deplină încredere în poezia Roxanei Cotruș, atunci când ea vorbește natural și *casual* despre trauma ei – și să-i trec nepăsător cu vederea poemele evident ratate, evident nereușite. Fiindcă sunt și din acestea. *Inițiere*, poemul inițial al cărții, dincolo de titlul antipatic, e oricum prea declarativ, prea grandilocvent, prea amator de *big talk* pentru a nu fi strident într-o carte care, cum vom vedea imediat, știe să vorbească atât de firesc și de relaxat despre lucruri frisonante. Alte câteva poeme, mai ales *moștenire*, *server not found*, *marșul inițiatilor cotidieni*, sunt de asemenea fundamental virusate de tentația bombasticului și *show off*-ului. În fine, există și câteva texte, precum *ne sfidăm?* sau *catharsis*, construite ca un dialog purtat între *voi* și *noi* (voi nepoții vs. noi poeții, se înțelege), care sunt în fond mai degrabă documente ale unei crize identitare adolescente decât poeme.

Dar, dincolo de scăderile acestea oricând pardonabile la un debutant foarte tânăr, există – și abia asta e cu adevărat important – poeme care te frisează și răvășesc, al căror adevăr e numaidecât ostensibil, vorbind cu o lejeritate care-ți îngheață sângele despre dispariție, absență, doliu. Cum o face, de pildă, în poemul *Amanta noastră*, un dialog-kaddish cu tatăl sinucis despre amanta lui și despre ce s-a mai întâmplat în viața fetei după dispariția lui: „Azi am fost să-mi legalizez niște copii după diplomele de studii / – apropo, să știi că mi-am luat carnetul de șofer acum 7 ani. / fiu-to, adică frate-mio, mi-a cumpărat o mașină mică, un lupo roșu. / am terminat faculta', masterul, acum îs la doctorat și profă de 3 ani. / Și mai și pictez. / câteodată chiar făin, să știi. / Odată am încercat să-ți fac portretul. n-a fost boom! / dar mie mi-a plăcut. Îl păstrez și acum lângă celelalte pânze / până oi avea curajul să te continuu. / să te fac ca la carte. / abia după-aia te pun pe-un perete – / Și duduia notar semăna cu amanta aia a ta. // Era urâtă. de-aia ea și amanta ta / = ca două picături de apă // numai c-a ta e dintr-aia stătută.” Sau în *Back to boozier*, prea lung ca să-l pot reproduce aici – și prea bun ca să fie citabil fără pierdere. Sau în *Cearșaful alb*, de asemenea un tulburător dialog-kaddish: „dup-aia, nu știu dacă oi fi auzit sau doar mi-am închipuit, / dar credeam că dacă mori / te naști fix în clipa aia altundeva, te reîncarnezi în om sau în altceva. / Iar când mama zicea: 's-au făcut deja 3, 5, 7 ani' / urmăream toți copiii și câinii de 3,5,7 ani, / (aș fi adoptat unul, l-aș fi chiar furat) / dar niciunul nu semăna cu tine. / m-am lăsat păgubașă după ce s-au făcut 7 ani.”

În poeme precum cele pomenite mai sus, libere aproape complet de imagine (ea nu e, cel puțin în această carte de debut, un poet de imagine), dar încărcate de o tensiune difuză și compactă, Roxana Cotruș reușește să vorbească, lejer ca într-o conversație telefonică, despre chestiunile care de regulă sunt prea grele pentru a intra în limbaj. E, așadar, pe de o parte, o personistă în sensul lui O'Hara, înțelegând poemul ca pe o conversație telefonică în care se spun lucruri capitale; dar, pe de alta, și o confesivă în sensul lui Berryman, după care poemul e un dialog continuu, o „conversație neîntreruptă”, cu termenul lui Horia-Roman Patapievici, cu morții noștri dragi. Aliaj implauzibil și straniu, dar care ei, în aceste câteva poeme, îi iese cu un firesc și o grație care, în pofida scăderilor din celelalte poeme (și chiar în pofida absenței imaginii!), mă fac să am deplină încredere în ea.

Și să o așez pe Roxana Cotruș în siajul acelor debuturi remarcabile din 2011 încoace, despre care vorbeam la început. Fiindcă acest bizar și atașant personism confesiv e, deja, un *trade mark* al ei și numai al ei. Nu-mi rămâne decât să sper că scrisul ei viitor îl va desfășura mai departe, până la consecințele ultime.

Paula Erizanu. Poetul în Lumea Nouă

Am cunoscut-o pe Paula Erizanu într-o tabără de scriere creatoare din Basarabia în vara lui 2012, chiar în vortexul evenimentelor halucinante de atunci. Alături de alți câțiva tineri basarabeni (dintre care au debutat deja excelent Ion Buzu, Virgil Botnaru și Victor Țvetov), era în mod evident un scriitor pursânge, individualizat de-a binelea, capabil să scrie pe o temă la prima vedere, într-un sfert de oră, un text care să-ți dea senzația nu doar că e definitiv & migălit zile la rând, ci – mai ales – că e viu, pulsativ, cald la atingere, uneori chiar febricitat. Grație acestor poeți tineri am reușit să trec fără prea mari vertijuri prin acea lună de iulie 2012 – febricitările reale din poezia lor au derealizat cu totul falsele febricitări ale politicii. Le sunt încă recunoscător pentru asta.

Citind poezia celor mai talentați dintre poeții tineri (printre care, o spun din capul locului, se numără și Paula Erizanu), prima senzație e că asști la emergența unei noi lumi – una ieșită direct din Evul Media, vorba lui Bogdan Ghiu, o lume a nativilor digitali, în care gândirea-videoclip, procedând prin adiția de imagini, înlocuiește gândirea-text, silogistică și asociativă, a vechii lumi. Dacă noi venim din galaxia Gutenberg, noii tineri vin din galaxia Zuckerberg. Ceea ce o individualizează din capul locului pe Paula Erizanu printre ei e că, pentru ea, iPhone-ul și „zeama bunicii” sunt la fel de naturale și de esențiale în construcția lumii, sunt, ca s-o citez, „fragmente din aceeași stea”: „uneori un cartof e doar un cartof, / un cartof, // sau fragmente din aceeași stea, atomi din explozii, ca / în mâna ta

Sursă foto: <http://diez.md/2016/12/07/foto-lista-completa-speakerilor-care-ne-vor-inspira-duminica-la-tedxchisinau-superposition/>

dreaptă, / ca în mâna mea stângă, / în zeama buncii, / în bigmac, / ca rochia cu zâne purtată de la 5 la 11 ani, / ca iPhoneul în care trăiesc toată ziua, / ca pădurile, betonul, ca aspirina.” Pentru ea, lumea nouă nu se construiește prin opoziție față de cea veche, ci printr-o continuitate naturală – așa încât Evul Media descinde direct din misticii Evului Mediu, cum splendid scrie Paula Erizanu altundeva: „fragmente din aceeași stea, atomi din explozii, aceeași ca-n / barba lui menocchio, morarul italian din secolul 16, / care credea că lumea era la început o masă, ca o brânză, și din / ea au apărut îngerii, ca niște viermi, și viermele cel mai mare era // dumnezeu, // barba încălțită a lui menocchio, / din aceeași stea / cu fruntea încrețită a / inchișitorului său”. Într-o lume atât de amnezică precum cea a ecranului global, un tânăr poet care să mizeze într-o asemenea măsură pe memorie & continuitate, și să transcrie aceasta atât de pregnant, e cu atât mai remarcabil.

Evul Media, lumea aceasta nouă, e născută cumva direct în adolescență, oscilând prin urmare între extremele tipice – adică între hedonism și depresie. Iată *furor*-ul hedonist: „filosofii veseli cu aceeași gropiță în același obraz / pupându-se sub cel mai clar de lună sub stele în pădure / între foc și mașină, cele două surse de căldură, de / bucurie, de hip hop de *i just have to put my ass into it*”. Iată și *tremor*-ul deprimist: „e epoca de aur și ei ne spun că ea nu va dura mult noi vom deveni / mai serioși mai departe mai sceptici egoiști cinici vom degenera / vom fi izgoniți”. E drept, spre deosebire de predecesorii douămiiști, Paulei Erizanu îi ies nu atât deprimismele, ci exercițiile de jubilație; are un anumit fel de a transcrie pe curat lumina care mi-a adus aminte, prin plasticitatea lui, de modul în care Radu Petrescu făcea exerciții de văzut & transcris aerul. Iată un singur exemplu de astfel de transcriere a luminii căruia, oricât am căuta la poezii douămiiști, nu i-am putea găsi izomorfi: „Am visat câmpuri cu lumină și mosorele întinzând iarba ca un vânt, asta era sensul vieții, și am

avut vise mute, în care eu și ea stam la o masă lângă o catedrală, pe pavaj și beam ceai și razele aurii străluceau pe diagonală, și am visat raiul: o casă de cotileț în care familiile citeau reviste Cosmopolitan pe pături la podea și se gândeau cum ar vrea să facă reviste care să fie total opusul, cu soarele bătând prin geamurile neterminate, prin copacii tropicali cu verdele lor fără griji și ferigile bătrâne de când lumea din grădina din spate”. Sau, în alt loc, cumva concluziv: „dimineța, când lumina e cea mai frumoasă pe diagonală, în șuvoi, e cel mai ușor să fi fericit.”

Însă ceea ce mă bucură cel mai mult la tânăra Paula Erizanu, dincolo de plasticitatea aproape calofilă a imaginilor ei, dincolo de *estetica* scrisului ei, e la fel de intensă ei căutare *etică*. Ce o interesează pe ea cel mai mult e să găsească un mod etic de a exista în această Lume Nouă, un set de imperative morale care să-i structureze existența. De asemenea adolescentin, pe măsura lumii în care se mișcă, aceste imperative morale oscilează între două extreme: una strict practică, atitudinală, un fel de „morală minimă” constituită din reguli practice care să facă lumea suportabilă: „să curăț voma prietenilor în baie, să îmi cumpăr pantofi noi de care le plac lor, să pot reveni în discuții, să nu mă mai gândesc la cât de mică e mintea și cât de grea e lumea”. Cealaltă extremă e, cu totul dimpotrivă, maximalistă, contrăgând aproape aforistic tot programul existențial într-o apoftegmă succintă, numai bună de gravat cu acul pe colțul pleoapei, ca-n *Halima* – ca aici: „tot ce pot e să fiu o parte din lume”. Sigur, apoftegma e de asemenea prea general-avântată, tot în spiritul adolescenței excesive; însă ce mă interesează e vâna etică, cu cât mai rară, cu atât mai prețioasă, a acestui poet tânăr. E de-a dreptul emoționant să-l vezi conchizând mișkinian: „Cel puțin / există / frumusețe / în lume.”

Pentru mine, o lume în care există astfel de poezii tineri merită, la rândul ei, să existe.